

HUMANITIES INSTITUTE
Mürüvet Esra Yıldırım, Ph.D.

Bir Sürgünün Anıları (1957)

Aziz Nesin (1915 – 1995)

GENEL BAKIŞ

Asıl adı Mehmet Nusret Nesin olan Aziz Nesin mizah ve hikâye yazarıdır. 1935'te Kuleli Askeri Lisesinden, 1937'de Kara Harp Okulundan, 1939'da da Askeri Fen Okulundan mezun olur. Üsteğmen olarak görev yaparken 1944'te görevi kötüye kullandığı gerekçesiyle ordudan atılır. 1945'te gazeteciliğe başlar. *Yedigün*, *Karagöz*, *Tan*'da çalışır, *Cumartesi* adlı bir dergi çıkarır. 1946'da Sabahattin Ali'yle *Markopaşa* adlı dergiyi yayımlamaya başlar. Truman Doktrini'nin Türkiye gibi ülkeler için uygun gördüğü yardımı eleştiren bir broşür kaleme aldığı için on ay hapis, üç ay on gün sürgüne mahkûm edilir. Ertesi yıl yayımladığı *Azizname* adlı kitap nedeniyle yeniden tutuklanır. Dört ay tutuklu yargılandıktan sonra aklanır. 1950'de Georges Politzer'in *Marksist Felsefe Dersleri* adlı kitabının ön sözünün bir kısmını çevirtip *Yeni Baştan* dergisinde yayımlattığı için bir yıl dört ay hapis cezası alır. Hapisten çıktıktan sonra bir kitapçı dükkânı sonra da fotoğraf stüdyosu açar. 1954'te *Akbaba* için takma adlarla mizah yazıları yazmaya başlar. Yazın hayatı boyunca yüzü aşkın takma ad kullanır. 6-7 Eylül 1957'de İstanbul'daki gayrimüslimlere karşı gerçekleşen saldırılar nedeniyle başka solcu arkadaşlarıyla beraber tutuklanır. Altı ay sonra salıverilir. 1956'da İtalya'da düzenlenen uluslararası mizah yarışmasında "Kazan Töreni" adlı hikâyesiyle birinci seçilir. Daah sonra yazın hayatı boyunca daha başka birçok uluslararası ödül alan Aziz Nesin bu ödülünden sonra yazılarını kendi adıyla yayımlamaya başlar. 1957'de Kemal Tahir ile birlikte Düşün Yayınevini kurar. 1958'den 1969'a kadar yayınevini yönetimini tek başına üstlenir. *Yeni Gazete*, *Akşam*, *Tanin*, *Öncü*, *Yeni Tanin*, *Ustura* ve *Günaydın* için köşe yazıları yazdı. 1961'de bir yazısı nedeniyle dört ay tutuklu kalır. 1972'de kimsesiz çocukları okutmayı amaçlayan Nesin Vakfını kurar. 1975'te Türkiye Yazarlar Sendikası başkanlığına seçilir ve bu görevini 1989'a kadar sürdürür. 1984'te askeri yönetime karşı Aydınlar Dilekçesi'nin hazırlanmasına öncülük eder. 1993'te *Aydınlık* gazetesinde köşe yazıları yazmaya başlar. Salman Rushdie'nin *Şeytan Ayetleri* adlı kitabını Türkçe yayımlayacağını açıklaması üzerine 2 Temmuz 1993'te Sivas'taki Pir Sultan Abdal Şenlikleri sırasında şeriat isteyen bir grup tarafından yakılan ve otuz yedi kişinin hayatını kaybettiği Madımak Otelinden sağ kurtulur. *Bir Sürgünün Anıları* adlı kitabında Truman Doktrini'nin Türkiye gibi ülkeler için uygun gördüğü yardımı eleştiren bir broşür kaleme aldığı için aldığı üç ay on günlük sürgün sürecinde yaşadıklarını aktarır.

KARAKTERLER

Behçet	Komiser
Halil Lütfi Dördüncü	Yayımcı
Hâşim İşcan	Politikacı
Hâşim Nezihi Okay	Şair ve öğretmen
Hikmet Akadam	Heykeltıraş
Kerim Sadi	Yazar
Mustafa Uykusuz	Karikatürist, çizer
Necip Fazıl Kısakürek	Yazar
Sabahattin Ali	Yazar
Şazi	Aziz Nesin'in askeri okuldan arkadaşı

SİNOPSİS

Aziz Nesin 1946'da Sabahattin Ali'yle beraber çıkarmaya başladığı *Markopaşa* adlı dergide yayımlamak üzere Truman Doktrini'ni eleştiren *Nereye Gidiyoruz?* başlıklı bir broşür kaleme aldığı için 1948'de Türk Ceza Yasası'nın 161. maddesine göre yayın yoluyla ülkenin ulusal çıkarları aleyhine hareket ettiği gerekçesiyle on ay hapis cezasına, üç ay da Bursa'da sürgüne mahkûm edilir. Sürgüne İstanbul'daki cezaevinden geldiği için çok az parası vardır. Sabah akşam imza atmak için gideceği karakolu tespit ettikten sonra ucuz bir otele yerleşir. Sürgün olduğu için eskiden tanıdığı insanların çoğu onunla görünmekten kaçınır. Kış mevsimi olduğu için günleri açlığa ek olarak soğukta üşüyerek geçmeye başlar. Otelde tanıştığı bir ressam yüzünden eline geçen bir miktar paradan da olur. Bursa'da yerel bir gazete çıkaran genç bir gazeteci hükümet politikalarına ayak uydurmak için

gazetesinde Aziz Nesin'e iftiralar atsa da onu kaldığı otelde ziyaret edip maddi destekte bulunur. Bir ecza deposunda çalışan, onunla aynı okuldan mezun başka bir kişi onu otelde ziyaret ettikten sonra yaşlı bir kadının yaşadığı iki katlı bir evin üst katında bir oda kiralar. Aynı kişi bir süre sonra Bursa'ya gelen bir başka sürgün olan Kerim Sadi'ye de yandaki odayı kiralar. Eski patronu Halil Lütfi Dördüncü daha sonra çıkaracağı bir kadın dergisinde çalışarak ödemesi koşuluyla Bursa'da kendisine borçlu olan dağıtıcıdan alacağını aylık taksitler hâlinde onun tahsil etmesini ister. Böylece sürgün günlerinde biraz destek bulur. Fakat Bursa'daki tanıdığı ve tanımadığı insanların çoğunun sürgün oldukları için ona ve Kerim Sadi'ye olan yaklaşımları değişmez. Onunla yakınlık kurmak isteyen kişilerden bir şekilde ya zarar görür ya da onların ona affettikleri örgüt üyeliği yakıştırmalarını kabul etmek zorunda kalır. Dışlanmışlık içinde geçen günlerde eşini ve iki çocuğunu özleyen Aziz Nesin bir gün kardeşinden evinde olan bitenleri gelip görmesi gerektiğine dair bir mektup alır. Bir süre sonra da daha fazla dayanamayarak karakolda akşam imzasını atıp gece İstanbul'a kaçar. Evine geldiğinde ailesinin tamamen dağıldığına ikna olur.

OLAYLAR

Aziz Nesin'in Notu

Aziz Nesin 1994'te kitabın on üçüncü basımı için yazdığı önsözde 1957'de ilk basımda yazdığı önsözde söylediklerini eleştirir. İlk önsözde sürgünde geçen günlerin zamanla tatlı bir anıya döndüğünü ve o günleri andıkça güldüğünü yazmıştır. Oysa şimdi geriye dönüp baktığında hiçbir anısı onu güldürmemektedir. Hatta kendisine ve o zamanlar 24 yaşında olan eşiyile 5 ve 6 yaşlarındaki iki çocuğuna çekirilen acılardan dolayı büyük öfke duyar ve herkesin bu öfkeyi paylaşmasını ister. Bu değişimin sebebi sürgünlük sürecinde yazdığı notları Nesin Vakfı kitaplığında bulmasıdır.

Aziz Nesin her sene Askeri Fen Tatbikat Okulundan eski arkadaşlarıyla Nesin Vakfında toplanıp sohbet eder. 1987 yılında yine böyle toplandıkları bir gün 1938'de teğmen rütbesiyle gerçekleştirdiği proje dosyalarını biraz da 56 yıl boyunca saklayabilmiş olmasıyla hava atmak için çıkarıp arkadaşlarına gösterir. Dosyaları karıştırırken eline bir zarf geçer. Zarfın içinde 39 yıl önce sürgündeyken eşine ve dostlarına yazdığı mektuplar vardır. Gönderdiği bu mektupların eline nasıl geçtiğini hatırlayamaz ancak sabaha kadar onları okur ve yaşadığı acıları bir kez daha yaşamış gibi hisseder.

Bursa'ya Geliş

Elleri kelepçeli olduğu için otobüsten en son Aziz Nesin iner. Bütün eşyası eski bir battaniyenin içindedir. Yanındaki iki jandarmadan biri battaniyeyi sırtına vurmasına yardım eder. Sağında ve solunda iki jandarmayla yürümeye başlar. Her yer donanma askerleriyle doludur ve dükkânlara bayraklar, pencerelere kâğıt fenerler asılmıştır. Aziz Nesin kalabalığın arasına girmek istemese de iki jandarma onu dinlemez. Bando çalmaya başlar başlamaz geçit törenine katılırlar. Aziz Nesin de elleri kelepçeli hâlde onlarla birlikte askeri düzende yürür. Ancak yürürken o kadar gönülden adım atar ki bastığı yerde zemin sarsılıyormuş gibi hisseder. Bir yerden "Geliyor!" sesi yükselir. Halkevinin önüne varınca bir alkış patlar. Kimin beklendiğini öğrenemez ama kutlamanın Halkevlerinin kuruluşuyla ilgili olduğunu öğrenir. Fakat daha sonra düştüğü notta bundan emin olmadığını belirtir.

Hoh Behçet

Jandarma karakoluna vardıklarında askerler komutan olmadığı için Aziz Nesin'i kabul edemeyeceklerini söylerler. Aziz Nesin ise sadece bileğine oturan kandan dolayı kelepçesinden kurtulmak ister. Vapurda gelirken kelepçenin biraz gevşetilmesini istediğinde jandarmalardan biri sıkılmış öbürü de yemek yiyebilmesi için ayaklarına takmıştır. Biraz sonra komutan gelir. Aziz Nesin onu okuldan tanır; Hoh Behçet.

Bir gün kimya dersinde öğretmenleri Zihni Bey Behçet'i tahtaya kaldırır ve tahtaya su yazmasını ister. Behçet de "su" yazar. Zihni Bey bağırarak kimya dilinde yazmasını istediğini söyleyince Behçet boş gözlerle ona bakar. Zihni Bey yerinden kalkıp tahtaya H₂O yazar. Sonra da köklerine ayırmasını ister. Behçet bunu da yapamayınca tahtaya HOH yazıp okumasını ister. Behçet de hohlar gibi "hoh" diye okur. O günden sonra Hoh Behçet diye anılır.

Aziz Nesin onu görünce gülümseyip ona doğru adım atar ancak o, başını jandarmalara çevirerek "Kim bu?" diye sorar. Jandarmalardan biri sürgün olduğunu söyleyince Aziz Nesin de "Hoh!.. Hava da amma sıcak!" der. Behçet jandarmaların verdiği kâğıdı imzalar ve "Türün bunu emniyet müdürlüğüne!"

der. "Türün" yani götürün. Yıllar sonra Aziz Nesin onunla Galata Köprüsü'nde karşılaşınca Behçet ona sarılır, memleketteki bozukluklardan şikayet ederek sohbet açar ve "Biz adam olmayız!" der. Aziz Nesin de "Siz kimsiniz?" der ve yürüyüp gider.

Yirmi Yıl Sonraya Dair Bir Ek

Aziz Nesin 4 Temmuz 1967'de yasadışı şekilde gözaltına alınır. Sorguya çekenlerin başındaki kişi Hoh Behçet'le ilgili anısını yazarak Türk jandarma subaylarına hakaret ettiğini ve hikâyeleri yabancı dillere çevrildiği için ülkesini aşağıladığını iddia eder. Aziz Nesin ise bir öğrencinin bir kimya formülünü bilmeyişini aktarmanın tüm jandarma subaylarını bilgisizlikle suçlamak anlamına gelmeyeceğini belirtir.

Emniyet Müdürü

Jandarma komutanlığından emniyet müdürlüğüne giderler. Emniyet müdürü Aziz Nesin'i görünce "İşte yazık olmuş bir zekâ! Sen mi kaldın memleketi kurtaracak?" Aziz Nesin böyle bir iddiası olmadığını söyler. Emniyet müdürü pencereye doğru elini uzatıp alandaki Atatürk heykelini gösterir ve "O, memleketi kurtarıırken neredeydin?" diye sorar. Aziz Nesin o zamanlar altı yaşında olduğunu söyler.

Nesin?

Aziz Nesin bürokraside sorumluluğun ateşten bir top olduğunu, kendisine sorumluluk verilen herkesin onu bir başkasına atmak için yer aradığını söyler. Nitekim emniyet müdürü onu bir polisle birlikte bir karakola gönderdiğinde komiser "Başka karakol yok mu?" diye bağırır. Aziz Nesin sürgün olduğu için sabah akşam kaldığı yerin yakınındaki karakola gidip imza vermek zorundadır. Komiser nerde kalacağını sorunca henüz bilmediği cevabını verir. Komiser önce gidip kalacağı yeri bulmasını emreder. Aziz Nesin kapiya yönelince tek başına gidemeyeceğini söyleyerek onu durdurur. Bir polisi görevlendirir. Polisle birlikte dışarı çıkmışlarken komiser polisi içeri çağırır ve bir şey söyler. Aziz Nesin komiserin polis memuruna kendi bölgesi dışında bir otel bulmasını emrettiğini düşünür.

Memurla birlikte otellere bakmaya çıkar. Ucuz bir otel aradığı için önünden geçtikleri otellere şöyle bir bakıp olmayacağını söyleyince polis memuru onu daha pahalı otellere götürür. Sonunda ucuz bir otel bulurlar. Eşyasını odaya bırakıp polisle karakola geri döner. Komiser onun kaldığı otelin başka bir karakolun bölgesinde olduğunu söyler. Polis bu sefer onu otelin bulunduğu bölgedeki karakola götürür. Buradaki komiser de onu gördükten sonra "Ben seni ne yapayım?" diye bağırır. Aziz Nesin'e "kaçakçı" mı, "eroinci" mi, "hırsız" mı olduğunu sorar. Aziz Nesin hepsine hayır cevabını verince "Peki nesin?" diye kızar. Aziz Nesin bir türlü yazar olduğunu söyleyemez. Pijamayla şalvar arası bir pantolon giydiği, kravat takmadığı, paltosunun etekleri yerleri süpürdüğü, saçları da dibinden kesildiği için yazara benzeyen bir yanı varsa da kalmadığını düşünür.

Komiser onu nezarethaneye attırır. Nezarethanede kitap çıkarıp okumaya başlayınca kapının dışından "Kitap okuyor!" fısıltıları yayılır. Biraz sonra onu tekrar komiserin karşısına dikerler. Komiser onu dikkatle süzer ve hangi milletten olduğunu sorar. Aziz Nesin Türk olduğunu söyler. Komiser Rum, Ermeni, Yahudi Türklerinden mi yoksa "halis" Türklerden mi olduğunu sorar. Aziz Nesin "halis" Türklerden olduğunu söyler. Komiser ne olduğunu bir türlü anlamadıklarını söyleyince yazar olduğunu belirtir. Bir sessizliğin ardından komiser sürgün olduğunu teyit ettirip nerede kaldığını sorar. Aziz Nesin otelde kalacağını söyleyince her gün gelip imza vermesi gerektiğini söyleyip kalacağı oteli bir memura göstermesini ister. Aziz Nesin memurla beraber karakoldan çıkarken "İyi ki fazla okumamışım, yoksa benim de başım belaya girerdi" der. Bunun üzerine, bir polis memuru "Her şeyin fazlası fazladır komiserim!" diye ekleme yapar.

Şazi'nin Peşinde

Aziz Nesin'in kaldığı otel gecelik iki buçuk lira alır. Aylardan şubatır ve odadaki sobayı yakmak için bir lira daha isterler. Aziz Nesin'in cebindeki yirmi beş lira bir hafta dayanır. Parasız kaldığı içi iki gün boyunca hiçbir şey yiyemez. Geriye kalan on beş kuruşuyla çay mi içse simit mi yese diye düşünerek dışarı çıkar. Dışarıda lapa lapa kar yağmaktadır. Bir tanıdık görme umuduyla yoldan gelen geçenin yüzüne bakar fakat insanlar soğuktan dolayı hızlı hızlı yürümektedir.

Biraz sonra okuldan arkadaşı Şazi'yi görür. Göz göze gelirler ancak Şazi aniden arkasına dönüp koşmaya başlar. Şazi, akşamları Kandilli Kız Lisesinden iskeleye gelen kızları görmek için beraber koştuğu ve hep geçtiği arkadaşıdır. Arkasından seslenir ancak Şazi koşmaya devam eder. İleride تنها bir yola sapar. Aziz Nesin de koşarak o yola sapar. Birçok mahalleyi koşarak geçtikten sonra bir

yokuşun başına gelirler. Aziz Nesin'in ayağı kayar ve karların içine yuvarlanır. Yattığı yerden Şazi'ye bakar. Şazi yokuşun yukarısında güler el sallar ve gider. Aziz Nesin iki gündür aç olmasaydı Şazi'nin onu geçemeyeceğini düşünerek lanet eder. Ayağa kalkınca sıcak bir kahveye gidip çay içmek ister ama on kuruşunu düşürdüğünü fark eder.

Bir Ressam

Aziz Nesin otele geri döner. Açlıktan dolayı merdivenleri zar zor çıkarken kendi yaşlarında tanımadığı bir adam ona selam verip odasına davet eder. Aziz Nesin çay hatta belki yemek ısmarlar diye düşünerek odasına gider. Odasında soba yandığı için içerisi sıcaktır. Odada yağlıboya tablolar, boya küpleri, fırçalar, boş çerçeveler ve tuvaler vardır. Adam ressamdır, kendini Aziz Nesin'e tanıttıktan sonra onun hayranı olduğunu söyler. Bir rakı şişesi çıkarıp bardağa rakı doldurur. Aziz Nesin yanında biraz meze hiç olmazsa biraz leblebi vereceğini düşünerek rakıyı içer.

Ressam sürekli "mücadeleci" insanları ne kadar sevdiğinden bahseder. Kendi babasının da mücadeleci bir Jön Türk olduğunu anlatır. Aziz Nesin bunu aktarırken Türkiye'de "mücadeleci" insanların pek sevildiğini ama kimsenin mücadele etmeye yanaşmadığını, ayrıca babası Jön Türk veya İttihatçılardan olmayan pek kimsenin bulunmadığını not düşer.

Kaç bardak içtiğini bilemez, en son hatırladığı şey kendi odasının kapısında öğürerek yere düştüğüdür. Odasına girdikten sonra istifra eder.

Üç Kitap

Otel kâtibisi postaneden gelen kırmızı kâğıdı gösterince Aziz Nesin para geldiğini düşünerek hemen postaneye koşar. Eğer babası gönderdiyse bundan çok utanacak, eşi gönderdiyse ihtiyacı olmadığını söyleyecektir. Postaneye gittiğinde memur gelen şeyin para değil paket olduğunu söyler. Aziz Nesin paketi alır, içinden bir arkadaşının gönderdiği üç kitap çıkar. O an kitaplara düşman olduğunu hisseder.

İstanbul'da çıkardığı dergileri yolladığı büyük bir kitapçı vardır. Elindeki üç kitabı o kitapçıya satıp satamayacağını düşünerek kitapçının önüne gider. Dükkâna girecek cesareti bir türlü bulamadığı için önünde volta atarak içeriye seyrederek. Bir tabak kuru fasulye ve biraz da pilav hayaliyle sonunda içeri adımlar. İyi giyimli bir müşterinin kitapçıya "Türkiye'de ekme parası kazanmak zordur ama zengin olmak çok kolaydır" dediğini kitapçının da "Bir Yahudi bana 'İki bin lirayı kazanana kadar neler çektiğimi ben bilirim. Ama ondan sonra nasıl zengin olduğumu bile bilmiyorum'" diye karşılık verdiğini duyar.

Sonunda kitapçıyla baş başa kalınca kendini tanıtır. Kitapçı kaplıcalara mı Uludağ'a kayak yapmaya mı geldiğini ve kaç gün kalacağını sorar. Aziz Nesin gülümseyerek üç ay on gün kalacağını belirtip sürgün olduğunu açıklar. Elindeki üç kitabı tezgâhın üzerine koyduğu için kitapçı kitaplardan birini çok aradığını söyleyip ödünç alıp alamayacağını sorar. Aziz Nesin kitabı bırakıp dükkândan ayrılır.

Mahçup Gazeteci

Bursa'da çıkan yerel bir gazetenin ilk sayfasında birçok hakaretle birlikte Aziz Nesin'in sürgün edildiği yazılıdır. Aziz Nesin hakkında yazılanları okurken kahkahalara boğulur. Zira yabancılardan deste deste para aldığı iddia edilmektedir. Kahkahalarla güldüğü sırada odasının kapısı çalar. Gelen bir delikanlıdır. Kaldığı oteli az önce uğradığı kitapçıdan öğrendiğini ve hayranı olduğunu söyler. Gazetecidir ve haftalık bir yerel gazete çıkarmaktadır. Çıkardığı gazetenin adını söyleyince Aziz Nesin şok olur. Gazete az önce okuduğu gazetedir. Gazeteyi gösterince genç adam utanarak öyle yazmaya mecbur kaldıklarını belirtir. Cüzdanından bir miktar para çıkarıp yatağının üzerine bırakır. Aziz Nesin parası olduğunu söyleyip karşı çıksa da fazla direnmez. O gittikten sonra hemen parayı sayar. On liradır. Hemen odasındaki sobayı yaktırır.

Aziz Nesin eğer anılarını değil de bir roman yazıyor olsaydı o parayı romanının kahramanına parçalatacağını not düşer. Sürgünden sonra bu gazeteciyle yakınlaşır ve onun yapmak istediklerini yapamadan yaşayan bir insan olduğu için acı içinde olduğunu anlar. Genç adam alkoliktir, Bursa'dan İzmir'e taşınır sonra da vefat eder.

Vali Hâşim İşcan

Aziz Nesin, Hâşim İşcan'ın nerede vali olduysa orayı mutlaka kalkındırdığını belirtir. Bursa'da valiye Bursa'yı Güzelleştirme Derneği kurar. İkinci Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında ithalat zor koşullar altında yapılır. En çok aranan ve zor bulunan ürünlerden biri araba lastiğidir. Hâşim İşcan araba lastiğini vali olarak satın aldırır, dernek aracılığıyla açık artırmayla satar, dernek de kazanılan parayı şehri güzelleştirmek için harcar. Ancak Bursalılar Hâşim İşcan'dan iktidar partisi CHP'nin valisi olduğu için sevmeyiz. Hükümet ne derse onu yapan Hâşim İşcan da Aziz Nesin'den hoşlanmaz.

Aziz Nesin bahsettiği mahçup gazetecinin çıkardığı gazetede kendisi hakkında yazılan iftiraları okuduktan sonra kendisini ziyarete geldiği bir gün yine bırakmaya yeltendiği parayı alıp gitmesini ister. Bunun üzerine genç gazeteci gazetesini validen aldığı resmi ilanlarla ayakta tuttuğunu o yüzden de böyle yazmak zorunda kaldığını belirtir.

Aziz Nesin, Bursa'daki sürgünden on yedi yıl sonra, 1965'te Polonya'da büyükelçi tarafından verilen bir yemeğe davet edilir. Davette o günkü İstanbul belediye başkanı olan Hâşim İşcan da vardır. Akşam boyunca Aziz Nesin'e sık sık "Biliyorum, sen beni sevmeyizsin" diyerek özür diler gibi konuşur. Hâşim İşcan valilikten ayrıldıktan sonra bağlı olduğu partiden ayrılmaz ama devlete küskündür. Emekli olduktan sonra devletin ona bir atın dört ayağından birinin fiyatını biçtiğini söyler. Aziz Nesin bununla ne demek istediğini sorunca Hâşim İşcan da emekli olduktan Bursa Karacabey'deki haraya gittiğini, bir atın fiyatını sorduğunu, atın emekli aylığından dört kat fazla olduğunu yani emekli aylığının atın dört ayağından birine denk geldiğini anlatır.

Kırk Lira Ve Bir Fahişe

Ressam sürekli Aziz Nesin'e Ankara'ya gidecek yol parasını bir bulsa ona Ankara'dan her ay en az elli lira göndereceğini söyler. Bir gece otelin kapısında fayton beklerken zorla onu da aşağı indirip faytona bindirir. Aziz Nesin aslında onunla zaman geçirmek istemez hatta aslında bir dolandırıcı olduğunun da farkındadır ama içinde bir umut da vardır. Faytonda nereye gittiklerini sorar. Ressam göz kırparak biraz sonra göreceğini söyler.

Aziz Nesin atların adeta kendiliğinden gittiğini görünce arabacıya bunun nasıl mümkün olduğunu sorar. Arabacı geceleri hep aynı yere müşteri götürdüğu için atların yolu artık ezberlediğini söyler. Geldikleri yer önünde polislerin ve jandarmaların beklediği kale gibi yüksek duvarların ardındadır. Kale kapısından içeri girdikten sonra ressam sağdan ilk eve girer. O yukarı çıkar, Aziz Nesin de onu kadınların arasında aşağıda bekler. Ressam az sonra iner, bu sefer yandaki eve girerler. Üçüncü eve girerler, orada da kimseyi beğenmez. Dördüncü evde biri çok zayıf, diğeri kısa boylu ve tombul, diğeri de melez olan üç kadın kalmıştır.

Ressam geceyi orada geçirmek isteyince Aziz Nesin itiraz eder. Fakat ev sahibi kadın kale kapısı gece on ikide kapandığı için orada gecelemeğe mecbur olduklarını söyler. Aziz Nesin o sabah postaneden kırk lira almıştır. Ressam işte bu kırk liradan haberdar olduğunu söyleyip ikisinin de parasını bu kırk lirayla ödemesini ister. Ankara'ya gidince ona fazlasıyla iade edeceğini sayıklamaya başlar. Aziz Nesin çaresiz kalarak cebindeki kırk lirayı peşin olarak öder ve ressam melez kadını alıp gittikten sonra kendisi de çok zayıf olan kadınla beraber daracık bir odaya girer.

Aklı giden kırk lirada olduğu için ne yapıp edip bunu bir yerden telafi etmek için kadınla yatağa girer ve ileride romanını yazmak amacıyla ona hayat hikâyesini anlatır. Kadın Rodoslu olduğunu, annesinin dört yaşındayken öldüğünü, babasının onu üvey annesinden korumak için bir adama verdiğini, adamın oğlunun on dört yaşındayken ona tecavüz ettiğini anlatır. Sonra da horlayarak uyumaya başlar. Sabah olduğunda Aziz Nesin onu uyandırmadan sokağa çıkar.

Birkaç gün boyunca ressamın ona olan borcunu ödemesini bekler ama ressam hiç para konusunu açmaz. Bir gün otel kâtabi ressamın otobüsle Ankara'ya gittiğini haber verir. Aziz Nesin hemen parasını istemeyi düşünür ama bunu yapmaya utandığı için önce kitapçıya gider ve hediye olarak bir kitap alır. Otobüse yetiştiğinde ressamı ara sıra ziyarete gelen öğretmen kadının da orada olduğunu görür. Kitabı yolda okuması için aldığını söyleyerek ressama verir. Ressam yine Ankara'ya gidince her ay ona para göndereceğini sayıklamaya başlar. Aziz Nesin, bunu duyan öğretmen kadının ressam parayı ona göndermiş de o da parayı keyifle harcamış gibi kınayarak kendisine baktığını hisseder. Ressam o an kadına "İyilik..." diye fıslıdar. Az sonra otobüs kalkar ve ressam gider. Aziz Nesin o günden sonra onu bir daha görmez.

Fakat akli giden kırk lirasında olduğu için kadının hikâyesinden bir roman yazarak bunu telafi etmeyi düşünür. Bir gün otelin salonunda sohbet eden adamların yanına oturur. Biri, ona hayat hikâyesini

anlatan bir kadından bahsediyordur. Kadın kesin olarak Aziz Nesin'in geceyi beraber geçirdiği kişidir ancak hikâyesi diye anlatılan hikâye başkadır. Bu hikâyeye göre kadın varlıklı bir ailenin kızıdır, zorla evlendirildiği kocası kumarbaz çıkmış ve bütün malını mülkünü yemiştir. Bunu duyan bir başkası bunun doğru olmadığını, o kadının onu evlenme vaadiyle kandıran bir adamın kurbanı olduğunu söyler. Bir başkası bunun da yanlış olduğunu, onun bir ağanın kızı olduğunu, ağanın düşmanları tarafından kaçırılıp tecavüze uğradığını anlatır. Bu sefer bir başkası kadının İstanbul'da bir memurla evli olduğunu, kocası hapse girince onun da bu işe başladığını iddia eder. Sonunda otel kâatibi söze karışıp orada çalışan kadınların hepsinin bir adamın yüzüne bakıp hangi hikâyeye üzüleceğini hemen anladığını ve hemen ona göre bir hikâye uydurduğunu söyler. Böylece Aziz Nesin'in kadının hayatından esinlenerek roman yazma hayali suya düşer.

Satılık Battaniye

Dışarıda lapa lapa kar yağmaktadır. Aziz Nesin'in kaldığı otele dört günlük borcu birikmiştir. Parası kalmadığı için ne karnını doyurabilmiş ne de odadaki sobayı yaktırabilmiştir. Ne yapacağını düşünürken gözüne kahverengi battaniyesi ilişir. Alıp pencerenin önünde ışığa tutar, her yeri delik deşik olmuştur. Bursa'da bir bitpazarı olduğunu duyduğu için battaniyeyi oraya götürmeye karar verir. Battaniyeyi gazetelere sarıp ipe bağlar ve dışarı çıkar. Kolunun altında taşıdığı battaniden ve onu satmak zorunda kalışından o kadar utanır ki birisi görecekti diye adeta ceset taşıyormuş gibi korkar. Ancak o kadar çok kar yağar ki battaniyenin etrafına sardığı gazete kâğıtları ıslanıp parçalanmaya başlar. Bitpazarını bulmak için sokak sokak dolaşır. Yerini sormaya utandıdığı için kimseye bir şey diyemez. Açlıktan ve yorgunluktan bitap düştüğü hâlde yürümeye devam eder. Gazete kâğıtları sonunda parçalanır ve battaniye açıkta kalır. Battaniye ıslanıp ağırlaştıkça Aziz Nesin de öfkeden küfürler etmeye başlar. Üstelik başında şapka olmadığı için saçında eriyen karlar ensesinden içeri süzülmemektedir. Battaniyeyi satmaktan vazgeçip otele döndüğünde otelin kapısında daha önce ona otelde kalmak ve lokantada yemek yemek yerine bir ev kiralayıp yemeğini evde yapıp yemesini tavsiye eden memur bir arkadaşıyla karşılaşır. Arkadaşı elindeki ne olduğunu sorunca battaniye satın aldığını söyler ve odasına çıkar. Islak battaniyesini karyolanın üstüne serer. Yıllardır kendisine yoldaş olan battaniyesini satmadığı için mutlu olur.

Demokrat Partili Bir Şair

Aziz Nesin sürgün olduğu için kimseden iş isteyemez. Bursa'da çıkan yerel gazeteleri alıp teker teker inceler. Çoğu iktidardan yanadır. Yalnız bir muhalif gazete vardır. Gazeteyi çıkaran kişi adını daha önce duyduğu bir şairdir ve gazeteyi Demokrat Parti'den aldığı destekle çıkarmaktadır. Aziz Nesin adam bir şair olduğu için parasızlığını da açlığını da onunla paylaşabileceğini ve ondan en azından düzeltmenlik gibi bir iş isteyebileceğini düşünür. Gazetede yazılı olan adrese üç defa gider. Üçüncü gün adamın akşama geleceğini öğrenir.

Tütüncüden bir sigara alıp akşam tekrar gider. Adam kapıyı açtıktan sonra ondan ne istediğini sorar. Aziz Nesin kim olduğunu söyleyince adam onu süzdükten sonra içeri çeker ve iyi ki gündüz değil de akşam saatlerinde geldiğini, böylelikle kimsenin onunla görüşüp konuştuğunu görmeyeceğini söyler. Aziz Nesin ne yapacağını bilemez. Adam onun yazılarını hep okuduğunu, Bursa'da sürgün olduğunu da bildiğini söyler ve görüşüklerini kimseye söylememesini rica eder.

Aziz Nesin ne yapacağını bilemeden bir sigara çıkarır, adama da ikram eder ama kibrit almayı unuttuğu için sigarasını yakamaz. Adam da kibrit çıkarmadığı için sigarasını yakamaz. Adam meclise girme ihtimali olduğunu, milletvekili seçilirse memlekete daha faydalı olacağını fakat onunla konuştuğu duyulursa kendisi için iyi olmayacağını söyler. Aziz Nesin de bu duyduklarını çaresizce onaylar. Adam sonunda ondan bir daha oraya gelmemesini hatta yolda karşılaşılırsa tanımazlık gelmesini rica eder. Aziz Nesin adamın dediklerini onaylayarak oradan ayrılır.

Daha sonra bu şairin defterine Nâzım Hikmet'in şiirlerini yazdığı için okuldan atıldığını ve Demokrat Parti içinde Sovyet yanlısı olduğu gerekçesiyle çeşitli saldırılara maruz kaldığını öğrenir. Milletvekili seçilemediğini de not düşer. Sürgünlüğünü bitirdikten yıllar sonra arkadaş olurlar ve hiç böyle bir şey yaşamamış gibi arkadaşlık ederler.

Korkak Öğretmenler

Bursa Lisesindeki öğretmenler Aziz Nesin'i tanırlar ve konuşmak isterler ancak fişlenmekten korktukları için yapamazlar. Gördükleri zaman başlarını çevirip selam vermezler veya hızlı adımlarla uzaklaşırlar. Ancak تنها sokaklarda karşılaşınca uzaktan el sallayıp gülücükler atarlar. Bu

öğretmenlerden biri Hâşim Nezihi Okay'dır. O emekli olduktan sonra arkadaşlık etmeye başlarlar ancak Aziz Nesin onun Bursa'daki çekingenliğini arkadaşlarına anlattığı için Hâşim Nezihi Okay hep mahçup hisseder. 17 Temmuz 1990'da düzenlenen bir imza gününe gelir ve imza saatleri boyunca Aziz Nesin'in yanından hiç ayrılmaz. Aziz Nesin o gün onun evinin adresini alır ve *Surnâme* adlı kitabını imzalayarak ona gönderir.

İstiklal Marşı Kurtarıcı Olduğunda

Aziz Nesin iki altın kaplama dişini söktürüp altını satar ve aldığı parayla karnını doyurur ancak satacak bir şeyi kalmamıştır. Halkevinde oturup bol bol kitap okur ve ısınır ama karnını doyuracak parası olmadığı için iki gündür açtır. Caddede karlı yolun üzerinde aşağı yukarı volta atarken biri omzundan tutar. Dönüp baktığında eski bir okul arkadaşını görür. Arkadaşı onu hemen bir kahveye sokar. Beraber çay içerler. Aziz Nesin çay içerken arkadaşının onu belki de bir lokantaya götüreceğini hayal eder. Sohbet ederken daima kısa cevaplar verir. Zira akli biraz sonra yeme ihtimali olan kuru fasulyededir.

Arkadaşı Bursa'da ne yaptığını sorunca sürgünde olduğunu anlatır. Arkadaşının yüzü bir anda değişir ve biraz sonra geleceğini söyleyerek aniden dışarı çıkar. Aziz Nesin arkadaşını bir saat kadar bekler. Biraz sonra içeri başka bir arkadaş girer ve dışarıdan onu görüp geldiğini söyleyerek yanına oturur. Bir kahve söyler. Kahvesini bitirince kalkıp gider. Aziz Nesin çay ve kahvenin parasını nasıl ödeyeceğini bilmediği için gerilir.

Biraz sonra yoldan geçen bir arkadaşını görüp zorla kahveye davet eder. Arkadaşına bir kahve ısmarlar. Arkadaşı kahveyi içerken tuvalete gitme bahanesiyle kaçmayı planlar. Ancak arkadaş da biraz oturup geç kaldığını söyleyerek aniden ayaklanır. Aziz Nesin bari kahve parasını ödemesini isteyince hiç parası olmadığını söyler ve çıkıp gider. Aziz Nesin kara kara ne yapacağını düşünürken yandaki masada bir adam tavlada kendisine meydan okuyacak bir adam aradığını söyler. Aziz Nesin "Müsaade ederseniz ben varım" der. Adam nesine oynadıklarını sorunca nesine isterse ona oynayacaklarını söyler.

O güne kadar kimseyi tavlada yenmemiştir. Nitekim, ilk oyunda yenilir. İkinci oyunda da yenilir. Üçüncü oyunu oynarken hiç beklemediği bir şey olur. Seneler önce bir vali sabah ve akşam olmak üzere günde iki defa şehir bandosuna İstiklal Marşı'nı çaldırır. Vali görevden ayrıldıktan sonra kimse bu âdeti değiştirmez. Marş başladığı an marşın duyulduğu alanda hayat durur ve herkes olduğu yerde dikilerek marşın bitmesini bekler. Yapmayı da azarlarlar. İşte üçüncü oyunda da yenilmek üzereyken birden marş çalmaya başlar ve herkes ayağa kalkar. Aziz Nesin bunu fırsat bilip kahvehaneden çıkıp gider.

Kuran Dersi

Para kazanmak için bir süre yastık kılıflarına çiçek veya manzara baskısı yapar ancak yastıkları satan kişi her hafta anca iki ya da üç tane yastık satıldığını söyleyip daha az çalışmasını ister. Üstelik önceden yastık başına peşin olarak bir lira öderken sonradan yastık sattıkça elli kuruş öder. Bunun üzerine, Aziz Nesin para kazanmak için başka bir yol arar.

Kitapçıların vitrininde "İngilizce ders verilir" yazısı gördüğü için bir kitapçıya böyle bir ilan asıp asamayacağını sorar. Kitapçı, İngilizce yerine "Eski Türkçe ders verilir" ilanı asarsa daha çok iş yapacağını söyler. Aziz Nesin kitapçının sözünü dinler ve bir hafta sonra dört öğrencisi olur. O, eski kitapları okumak isteyen yetişkinleri beklerken çocuklar gelir.

Önce, bir adam çocuğuna Kuran dersi verip veremeyeceğini sorar. Aziz Nesin de verebileceğini söyler. Adam Aziz Nesin'i Kuran'dan sınava tabi tutar. Aziz Nesin hafız olduğu için bu sınavdan geçer. Böylelikle edindiği öğrencilerin sayısı artar. Dersleri sabahları Ulucami'de verir. Aileleri memnun olan çocuklar başka ailelere tavsiyede bulunur.

Fakat bir sabah hiçbir öğrenci ortalıkta görünmez. Neden gelmediklerini daha sonra kahvede konuştuğu bir adamdan öğrenir. Bir adam çocuklardan birinin babasına çocuğuna Kuran dersini kimin verdiğini sorunca "Hafız Aziz" der, adam da "Hafız Aziz" in Aziz Nesin olduğunu anlatır. Böylece herkes çocuğunu onun dersine göndermekten vazgeçer. Kahvede Aziz Nesin'e bunu anlatan adam onu tanımadığı için Aziz Nesin gibi adamların her türlü kılığa girdiğinden şikayet eder.

Yeme Yarışması

Bir gün Aziz Nesin kardeşinden bir mektup alır. Kardeşi mektupta gelip evindeki rezaleti görmesini istemektedir. Aziz Nesin mektubu okuduktan sonra evindeki rezaletin ne olduğunu düşünmeye başlar ama sürgün olduğu için hiçbir yere gidemez. Üstelik karnını zor doyurmaktadır. Cebindeki parayı sayar, elli kuruşu bile yoktur. Dışarı çıkar, kebabçıdan yayılan iskender kokularını içine çekerek gidip bir simit alır ve bir kahveye girer.

Simit yemek karnını doyurmak yerine iştahını daha çok açar. Yanındaki masada bir adam bir kilo su böreği, yirmi yumurta, bir kilo da tahin helvası yiyebileceğini iddia eder. Bunun üzerine tartışmaya başlarlar. Onlar konuşurken o da onların konuşmasına dahil olduğunu, su böreğinden sonra kırk bardak limonata içeceğini ve eğer başaramazsa beş yüz lira ödeyeceğini söylediğini hayal eder. Yandaki adam börekleri, helvaları ve yumurtaları yerken yerinden kalkıp dışarı çıkar.

Bir Arkadaş

Bir akşam otel odasında soğuktan dolayı ne yapacağını bilemeyerek zaman geçirirken odasının kapısına vurulur. Gelen kişi kendi yaşlarında ama irice bir adamdır. Yüzü tanıdık ama nereden tanıdığını bir türlü çıkaramaz. Adam ona yazılarını hep okuduğunu ve hangi otelde kaldığını kitapçıdan öğrendiğini söyler. Biraz konuştuğundan sonra aynı okulda okuduklarını fark ederler.

Aziz Nesin'in bu yeni arkadaşı onun için hemen eski tip, bahçe içinde, iki katlı, alt katında yaşlı bir kadının yaşadığı bir evin bir odasını kiralar. Çayı çok sevdiği için ona çaydanlık, bardak ve ispirto ocağı alıp bir miktar para da bırakır. İki üç akşamda bir ziyaretine gelip onunla çay içerek sohbet eder. Bir akşam yine beraber çay içerken merdivenlerde bir ses duyarlar. Gelen, Aziz Nesin'in bu yeni arkadaşının eşidir.

Kadın eşinin Aziz Nesin için oda kiraladığını ve sık sık onunla görüştüğünü öğrenmiş ve çok sinirlenmiştir. Durmadan hakaretler ederken Aziz Nesin'in kendini açıklamasına asla izin vermez. Eşini alıp gitmek için onu zorla odadan çıkarmaya çalışır. Adam karşı çıkınca sonunda "Ya o ya ben" diyerek ağlamaya başlar.

Arkadaşı, eşinin öğretmen olduğunu, ülkedeki ortalama bir insan gibi davranmaması gerektiğini söyleyip yaptığından dolayı hayıflansa da Aziz Nesin kadını haksız bulamaz. Zira kendisi hakkında söylenenlere bakıp arada "ben ben miyim" diye sorguladığı bile olur. Kadının yalnızca eşini bir beladan korumaya çalıştığını düşünür.

Halil Lütfi Dördüncü'nün İyiliği

Aziz Nesin'in *Tan* gazetesindeki eski patronu Halil Lütfi Dördüncü tanıdığı en cimri adamdır. İstanbul'daki işlerini Hâluk Yetiş aracılığıyla yürüttüğü için içinde bulunduğu durumu bilen Hâluk Yetiş bunu Halil Lütfi Dördüncü'ye anlatmış, o da *Hanımeli* adlı bir kadın dergisi çıkarmaya hazırlandığı için Aziz Nesin'den *Tan* gazetesini çıkardığı günlerden kalma Bursa'daki genel dağıtımıcısından alacaklı olduğu parayı her ay yüz lira şeklinde tahsil etmesini, bunun karşılığını da sürgünden döndüğünde *Hanımeli* için çalışarak kendisine ödemesini ister. Böylece Aziz Nesin her ay dağıtıcıdan yüz lira alır ve bunun karşılığını *Hanımeli* için çalışarak öder.

İsmarlanan Votka

Bursa'ya gelen bir sürgün daha vardır; Kerim Sadi. Aziz Nesin yaşça kendinden büyük olan Kerim Sadi'ye "hoca" veya "üstad" diye hitap eder. Ona oda kiralayan arkadaşı, Kerim Sadi'ye de aynı evdeki diğer odayı kiralar. Kerim Sadi daha önce de sürgün olduğundan yatağını ve yorganını bir tanıdığının evinde bırakmıştır. Aziz Nesin'den onları alıp getirmesini isteyince o da sırtında yatak taşırken görünmek istemediği için karanlık bastıktan sonra gidip yatakla yorganı alır. Evdeki büyük odayı ona verir ve yatağını serer. Çay demler, birlikte içerler.

Havanın çok soğuk olmadığı günlerde beraber dışarı çıkarlar. Gittikleri bir yer vardır; dağcılık kulübü. Burada genellikle masalar dolu olur ancak onlar içeri girer girmez yöneldikleri tarafta oturanlar onlarla muhatap olmalarından korkarak masalarından kalkıp giderler. Havanın çok soğuk olmadığı bir kış günü yine buraya gelirler. Az sonra masalarına iki su iki votka bardağı bırakılır ama Aziz Nesin daha önce hiç votka görmediği için bardaktakinin ne olduğunu anlayamaz. Garsona birkaç defa böyle bir siparişleri olmadığını, çay istediklerini söyler. Garson içkilerin başka masadaki bir kadın tarafından ismarlandığını belirtir. Aziz Nesin bardaktaki içkilerin ne olduğunu sorunca garson onun bilmezden geldiğini düşünerek alaylı şekilde votka olduğunu söyler.

Aziz Nesin o zamanlar votka içmek bile solculuk belirtisi sayıldığından birçok kişi votka içmekten çekindiği için kadının da onlara votka ısmarlayarak bir bakıma espri yaptığını düşünür. Kerim Sadi de o da çekindikleri için bir türlü kadına bakamazlar. Sonunda Aziz Nesin başka bir yere bakar gibi başını biraz çevirir. Genç kadın yanında iki yaşlı erkekle oturmaktadır. Kim olduklarını anlayamaz. Hem bilmediği şeyi içmek hem de kadına ayıp etmek istemediği için sularla votkaları iki ayrı kadehe boşaltır.

Kerim Sadi içerken kadına dönüp kadehini hafif kaldırıp selam vermesini söyleyince başta yapamayacağını belirtir ama sonra su dolu olduğunu düşündüğü kadehi eline alıp kadına dönerek hafifçe başını eğip ve kadehi tek içiştirte bitirir. O an boğazı ve midesi yanmaya başlar. Kerim Sadi ise gülmektedir. Hemen kalkıp dışarı çıkmak ister. Yürürken onlara votka ısmarlayan kadının yanındaki adamın diğerine "Herife bak, bir dikiştirte koca bardak votkayı yuvarladı. Asil azılısı bu kısa boylusu olacak" dediğini duyar gibi olur.

Daha sonra, kendisi gibi votkanın ne olduğunu bilmediğini sandığı Kerim Sadi'nin yıllar önce Moskova'ya gittiğini, orada Nâzım Hikmet'le anlaşmazlık yaşadığını ve tabii ki votkanın ne olduğunu çok iyi bildiğini öğrenir. Yani ona su diye votka içirerek bir bakıma şaka yaptığını ve yaptığı şakayı hissettirmeden kendi kendine eğlendiğini anlar.

Gösterişsiz Olmak

Kerim Sadi'nin daha önceden tanıdığı Cemal Toprak ile ara sıra görüşürler. Cemal Toprak'ın babası o çocukken kasabalarına sürgün edilen İştirakçi Hilmi olarak bilinen Hüseyin Hilmi'yi uzun süre evinde misafir etmiştir. Aziz Nesin Osmanlı İmparatorluğu döneminde sürgün edilen kişilere maaş bağlandığını halkın da sürgün edilen kişiye böyle yardım ettiğini belirttikten sonra kendi zamanında sürgünlüğün sefalet çekmek olduğunu söyler.

Bir gün Kerim Sadi ile birlikte kahvede otururlarken yanlarına Cemal Toprak gelir ve Kerim Sadi'ye Aziz Nesin'in kim olduğunu sorar. Kerim Sadi de Aziz Nesin'in oğlu olduğu cevabını verir. Cemal Toprak Aziz Nesin'e dönüp babasının ne kadar cesur olduğunu övmeye başlar. Kerim Sadi sonunda onun Aziz Nesin'in oğlu değil bizzat kendisi olduğunu söyleyince Cemal Toprak Aziz Nesin'e şöyle bir bakıp inanmaz. Aziz Nesin kısa boylu, sürgünde olduğu için mecburen kötü giyimli, yani gösterişli hiçbir yanı olmayan biridir.

Aziz Nesin bu gösterişsizliğin her zaman ona kaybettirdiğini belirtir. Bir gün basımevinde çalışırken güzel bir kadın gelir ve Aziz Nesin'i sorar, kadına kendisinin Aziz Nesin olduğunu söyledikten sonra kadın Aziz Nesin'i hayalinde uzun boylu, kırk yaşlarında, şakaklarındaki saçları ağarmış bir erkek olarak hayal ettiğini anlatır. Aziz Nesin "böyleyim işte" der. Kadın memnuniyetsiz şekilde oradan ayrılır.

Müvellit Tabip

Bursa'da kocaman bir evin kapısında "müvellit tabip" yazar yani jinekolog, kadın doğum uzmanı. Bu adam hem şiir yazar hem resim yapar hem de keman çalar. Odası tavana kadar kitaplarla doludur. Tam bir Osmanlı olduğu için kullandığı kelimelerin çoğu eski Türkçedir. O yüzden sohbet edebileceği kişi pek yoktur. Aziz Nesin ona giderken bildiği Arapça ve Farsça kelimeleri hatırlamaya çalışır hatta biraz da sözlük karıştırır. Nitekim ne zaman ceplerinde para olmasa bu adamın evine giderler. Yemek yiyemeseler bile rakı içerler. Zira onun masasında hiçbir zaman rakı eksik olmaz.

Sürgünden Kaçış

Aziz Nesin Bursa'yı yukarıdan gören bir kır kahvesi bulur. Onun bahçesinde evini ve çocuklarını düşünerek çay içtiği bir gün duyduğu şarkıda "Ya sen gel buraya, ya beni oraya aldır!" cümlesini duyunca ev özlemi perçinlenir. Bir akşam yine aynı kahvedeyken yan masada biri bir gazete haberi okur. Habere göre bir tuvaletin duvarına orak ve çekiç çizen bir komünist yakalanmıştır. Haber hakkında yorumlar yapılırken o günlerde yaygın olan bir şapka hikâyesini anlatır. Güya Rusya'da bir erkek eve geldiğinde askıda yabancı bir adamın şapkasını görürse eşinin misafiri olduğunu düşünüp çıkıp gidermiş. Aziz Nesin bu hikâyeden o kadar rahatsız olur ki hemen kalkıp gider ve bir daha da oraya gitmez. Ertesi sabah uyandığında aklında tek bir şey vardır; sürgünden kaçmak.

Her sabah ve akşam imza atmak için gittiği karakol imza attığı defteri bile ona aldırılmıştır. İmza atmaya gittiği bazı zamanlar bu defteri kaybettikleri yerden bulup çıkarırlar. Aziz Nesin bir deneme yapmak için bir sabah imza atmaya gitmez. Akşama gittiğinde kimsenin sabah imzasını atmadığını fark etmediğini anlar. *Markopaşa* dergisindeki iş arkadaşı Mustafa Uykusuz ona yazdığı bir mektupta askerlik

arkadaşı bir adamdan bahsetmiştir. Bu adam bir fabrika işçisidir. Aziz Nesin arada sırada bu adama gidip bir miktar para alır. Kaçmak için gereken parayı işte bu adamdan alır ve akşam imzasını attıktan sonra İstanbul'a yola çıkar.

Çocuklarını ve eşini on üç aydan sonra ilk defa görür çünkü onların kendisini o düşkün hâliyle görmesini hiçbir zaman istemez. Tekrar gideceği için çocuklarını uyandırmak istemez. Evde üç saat kalır. Bu üç saatte ne evinin ne de eşinin eskisi gibi olduğunu idrak eder. Artık ne bir yuvası ne de eşi kalmıştır.

Röntgenci

Aziz Nesin hikâyeci diye bilinen bir gençle tanışır. Bu genç kendini doğuştan yazar addeder. Aziz Nesin ona neler okuduğunu sorduğunda okumaya degecek kimse olmadığını söyler. Ancak yazdığı bir hikâyeyi okuması için Aziz Nesin'e teslim eder. Ertesi gün nasıl bulunduğunu sorar. Aziz Nesin cümle başına gelen harflerin büyük, bağlaç olan "de"nin ayrı, soru eki olan "mi"nin de ayrı yazıldığını ve noktalama işaretlerini de yanlış kullandığını belirtince itiraz edip kendisinin bu şekilde yazdığını söyler.

Aziz Nesin bu gençle tanışana kadar röntgencilik diye bir şeyden habersizdir. Gece olduğunda bu genç ve beraberindeki birçok kişi elektrik direklerine, duvarlara ve ağaçlara tırmanıp evlerin pencerelerini dikizler. Geceleri beraber geçiren bu adamlar gündüzleri birbirlerini tanımazlıktan gelir. Gece aralarından biri polise yakalandığında duvarın tepesinde ne yaptığını soran memura hırsız kovaladığını söyler.

Aralarında yaşlı bir adam vardır. Miyop olduğu için röntgencilğe dürbünüyle çıkar. Bir gün karısı dürbününü sakladığı için röntgenledikleri evde olan biteni arkadaşlarından dinler. Bir gece adamı sokak sokak dolaştırdıktan sonra kendi evinin arkasındaki dut ağacına çıkarırlar. İçeride kızıyla damadı vardır. Gözleri bozuk olduğu için kızıyla damadını tanıyamaz ama perdenin deseninden perdeyi tanır. Hemen kızına perdeyi kapatması için bağıırır.

Genç, bir akşam Aziz Nesin ile Kerim Sadi'yi de röntgencilik yapmaya davet eder. Aziz Nesin gence yaptığı için ne kadar ayıp olduğunu anlatmaya çalışır ama genç bunu ahlâksızlık olsun diye değil, toplumun iç yüzünü öğrenmek için yaptığını, daha sonra gördüğü her şeyi yazacağını söyler.

Bir akşam Aziz Nesin ile Kerim Sadi soğuktan dolayı erkenden yatarlar. Fakat karınları aç olduğu için uyuyamazlar. Biraz sonra kapı çalar. Aziz Nesin bahçeye inip bahçe kapısını açınca karşısında bu genci bulur. Genç onlara pasta getirdiğini söyleyerek bir kutu verir. Genç biraz oturup gittikten sonra Aziz Nesin ile Kerim Sadi kutuya adeta saldırır. Ancak biraz sonra mideleri ağrımaya başlar. Zehirlendiklerini anlarlar. Aziz Nesin öldüğünü düşünerek çocuklarını hatırlar. Gözlerinden birkaç damla yaş süzülür. Sabah uyandığında ağzında kötü bir tat vardır, zehre de alıştiklarını ve artık ölmeyeceklerini söyler.

Sokakta Geçen Gece

Şubat ayının son gecelerinden biridir. Aziz Nesin ve Kerim Sadi yemeklerini yiyip odalarına çekilmiştir. Aziz Nesin odasında kitap okurken bir yandan da arkadaşının hediyesi olan ocakta çay demler. Dışarı çok soğuktur, bütün gün durmadan kar yağmıştır. Kapının çaldığını duyunca aşağı iner. Gelen, eşi yüzünden bir süredir kendisiyle görüşemediği, ona ve Kerim Sadi'ye kaldıkları odaları kiralayan arkadaşıdır.

Beraber çay içtikten sonra arkadaşı onları hamama götürmeyi teklif eder. Kerim Sadi üşüyeceğini söyleyerek gitmek istemez. Ancak Aziz Nesin Bursa'ya geldiğinden beri yıkanamadığı için gitmek ister. Arkadaşıyla gece yarısını geçene kadar hamamda kalır. Çıktıklarında lapa lapa kar yağmaktadır. Aziz Nesin arkadaşıyla vedalaşıp eve gelir. Bahçe kapısının tokmağını vurur ama Kerim Sadi kalkmaz. Bahçe duvarı çok yüksek olduğu için tırmanmak da mümkün değildir. Biraz sonra pencerelerden komşular çıkınca çaresiz oradan uzaklaşır.

Arkadaşının evinin önünden geçer ama eşinden çekindiği için kapısını çalamaz. Yanında hiç parası olmadığı için bir otele de gidemez. Caddeye çıkıp aşağı yukarı yürümeye başlar. Biraz sonra tekrar eve gelip kapı tokmağını vurur. Kerim Sadi yine hareketlenmez. Bu sefer penceresine taş atar ama yine gürültüden rahatsız olan komşular homurdanınca vazgeçip yürümeye başlar. Açık bir kahve görür. Fakat çay parası olmadığı için girmek istemez. Kahvenin önünde dolanıp durur.

Biraz sonra tekrar eve gider. Kerim Sadi'ye seslenip penceresini taşlar ama yine karşılık alamaz. Arkadaşının iyi olup olmadığından endişelenmeye başlar. Fakat çaresizce yürümeye geri döner. Sabah olana dek sokaklarda yürür. Sabah dokuzda kapıyı tekrar çalar. Kerim Sadi bu sefer açar. Aziz Nesin ona gece kapıyı çaldığını duyup duymadığını sorunca Kerim Sadi onun hamama gittiğini unuttuğunu, gelenin de polis olduğunu düşündüğü için açmadığını söyler.

Aziz Nesin başta bu açıklamaya inansa da Kerim Sadi'yi yakından tanıdıktan ve beraber geçirdikleri zamanda yaptıklarını düşününce söylediğinin doğru olmadığını anlar. Nitekim polis her zaman sabah baskın yapar. Ayrıca polisten neden korksunlar? Kalkıp kapıyı açmamasının sebebi sağlığına düşkünlüğü nedeniyle yerinden kalkıp soğuk havaya çıkmak istemeyişidir. Zira Kerim Sadi kendisinin öneminden şüphe duymayan ve bu yüzden kendine iyi bakmaya çalışmış biridir.

Kerim Sadi'ye Dair

Kerim Sadi'yle askeri cezaevinde tanışır. Kerim Sadi sürgün olduğu Konya'dan kaçıp İstanbul'da yakalandığı için askeri cezaevine konur. Siyasi koğuştaki en yaşlı kişi olduğu için herkesten saygı görür. Yemekleri ortaklaşa yaptıkları için Aziz Nesin toplanan paraya on lira katkı sağlar ki bu miktar verilebilen en yüksek miktardır. Kerim Sadi parası olmadığını söylediği için hiçbir ödeme yapmaz. Ancak kız kardeşi Cazibe her hafta Çamlıca'daki evinin bahçesinde yetişen sebzeleri ona getirir, o da bu sebzeleri onlara satar. Hatta her çayla beraber aldığı üç kesme şekeri biriktirip biriktirdiği şekerleri yine onlara satar.

Bursa'ya sürgün edildiğinde beraber zaman geçirirler. Ancak bu süreçte hiç para harcamaz. Yalnız bir defa Aziz Nesin'e yemek ısmarlar. Tıp fakültesinden eski arkadaşı Dr. Neşati Bursa'da çalıştığı için arada sırada Aziz Nesin'i ona göndererek para ister. Aziz Nesin'in parayı alıp ona getirdiği bir gün o da yemek ısmarlar.

Örgüt Üyeliği

Aziz Nesin akşamki imzasını atmak için karakoldan çıktığında Kerim Sadi'yi tanımadığı bir gençle beraber beklerken görür. Gözüyle kim olduğunu sorar, Kerim Sadi de omzunu kaldırıp tanımadığını ifade eder. Genç, Aziz Nesin'i görünce sohbet etmeye başlar. Beraber yürürlerken Aziz Nesin, gencin onları gizli bir örgütün gizli şefleri zannettiğini anlar. Herhangi bir örgülle ilgileri olmadığını, bunu anlamak için hâlerine bakmasının yeterli olacağını söylese de genç ikna olmaz. Gizli örgütten oldukları için şüphe çekmemeye çalıştıklarını iddia eder.

Sürgün oldukları için kimse onlarla muhatap olmadığından dolayı başkalarına neler söyleyeceğini kestiremedikleri bu gence onunla görüşmek istemediklerini bir türlü söyleyemezler. Genç her sabah evlerine gelir, onlarla birlikte kahvaltı eder ve akşama kadar onlarla birlikte oturur. Sürekli kendisine güvenmelerini istediğini, örgütte görev almak için ne kadar hevesli olduğunu anlatır. Bir türlü bir örgütün üyesi olmadıklarını anlatamadıkları bu gencin onları asıl rahatsız eden tarafı, kendileri için ayırdıkları azıcık yemeklerini onunla paylaşmak zorunda kalmalarıdır. Zira genç, onların gizli bir örgütten para aldığını düşündüğü için her şeyi iştahla yemektedir.

Bir gün kapı çalar. İstanbul'dan bir arkadaşları Bursalı bir tanıdığıyla onlara kızarmış tavuk ve baklava göndermiştir. İştahla tavuk ve baklavaya bakarken kapı çalar. Gelen yine o gençtir. Aziz Nesin tavukla baklavayı dolaba saklarken alt katta yaşayan ev sahibi kadın kapıyı açar. Genç yanlarına gelir ve bir gariplik fark eder. Kendisinden ne gizlediklerini sorar. Aziz Nesin'in akli dolaptaki tavuk ve baklavada olduğu için her zamanki gibi davranamaz.

Onun bu hâliinden daha da işkillenen genç, akşama kadar onlarla oturur. Açlığa daha fazla dayanamayan Aziz Nesin sonunda tok bir ses tonuyla gizli bir örgütün şefi gibi konuşarak örgütün ona artık güvendiğini ve bir görev vereceğini söyler. Genç heyecanlanır. Aziz Nesin ona bir zarf vererek bu zarfı Yeşil Camii'nin avlusunda çınar ağacının oyuğuna bırakmasını ister. Genç büyük bir sevinçle zarfı alıp gider. O gider gitmez hemen tavukla baklavayı çıkarırlar. İçine düştükleri durumu o kadar komik bulurlar ki gözlerinden yaşlar gelene kadar kahkaha atarlar.

Karınlarını doyurduktan sonra kapı çalar. Geç görevi yerine getirdiğini bildirmek için geri gelmiştir. Tavukla baklavayı üç gün idare etmek istedikleri için genç her geldiğinde Aziz Nesin onun eline bir zarf tutuşturup aynı yere bırakmasını ister. Bir seferinde içinde ne yazdığını sorar. Aziz Nesin sır olduğunu söylese de ısrar eder. İsrarın üzerine Aziz Nesin suikast yapılacağını söyler. Genç, suikastin İnönü'ye mi yapılacağını sorunca onu kendisinin bilemeyeceğini belirtir.

Gencin koyduğu zarfları akşamları gidip kendisi aldığı için bunu yapmayı unuttuğu bir akşamın ertesi günü genç, önceki gün bıraktığı zarfın alınmadığını, eğer cevap bekliyorsa o zarfın belki de cevap olduğunu, almayarak belki de hata ettiğini söyler. Beraber gidip çınarın kovuğunu kontrol ederler. Fakat hiçbir şey yoktur. Genç kendisine gerçek bir görev vermediği için ona kızar. Nitekim zarfı açmış ve kâğıdın aslında boş olduğunu görmüştür. Aziz Nesin yazının gizli mürekkeple yazıldığını, ancak ilaca konup okunabileceğini söyler.

Aradan yıllar geçer, Necip Fazıl Kısakürek *Büyük Doğu* adlı bir gazete çıkarmaktadır. Aziz Nesin de İstanbul'da bir kitapçı işletmektedir. Dükkânının yanında bir Rum pastacı vardır. Bu Rum pastacı bir sabah gözlerini belertmiş bir şekilde yanında gelir ve gazeteyi gösterir. İkinci sayfada bu genç tarafından Aziz Nesin'in gizli örgüt üyeliği hakkında yazılmış bir yazı vardır. Aziz Nesin korkudan ne yapacağını bilemez. Bu yazı dizisi on gün sürer. Her gün tutuklanmayı bekler ancak bir şey olmaz. Zira o günlerde Demokrat Parti'nin liderleri İsmet İnönü'yü asmak gerektiğinden bahsetmektedir.

Anlamsız Bir Ziyaret

Sürgünden döndükten yıllar sonra *Yön* dergisindeyken biri Aziz Nesin'i telefonla arar. Arayan kişi bir kadındır ve mutlaka kendisiyle görüşmek istediğini, yardımına ihtiyacı olduğunu söyler. Üslubu o kadar düzgündür ki Aziz Nesin çok yoğun olmasına rağmen onu ziyaret edebileceğini belirtir. Verdiği adrese gider. Kadının ailesi Yugoslavya'dan Bursa'ya göçmüştür ve kadın da örgüt üyesi olmak isteyen o gencin kız kardeşidir. Hemşirelik yapmaktadır. Eşi de engelli bir fotoğrafçıdır. Kendisinden hangi konuda yardım istediğini açıklamaz. Aziz Nesin de sormaz. Onu dinlerken bu ziyaretin ne kadar anlamsız olduğunu fark eder ve çok kalmadan evden ayrılır.

Kaplıcalarda

Bursa'da bitpazarında tanıştığı bir eskici ve Kerim Sadi'yle birlikte kaplıcalara gitmeye karar verirler. Aziz Nesin gitmişken çamaşırlarını yıkamaya niyetlenir. Kerim Sadi ile eskici arkadaşı havuza girdiğinde o bir kenarda sıcak suyla çamaşırlarını çitilemeye koyulur. Biraz zaman sonra arkadaşları havuzdan çıkar. Ancak o, çoraplarla mendilleri yıkamayı anca bitirmiştir. Arkadaşları dışarı çıkıp onu beklemeye başlar ama o çamaşırları çitilemeyi sürdürür. Birkaç defa arkadaşlarından onu beklediklerine dair haber gelse de o kendini çamaşır yıkamaktan alamaz. Bir ara gözleri kararır. Kendine geldiğinde iç çamaşırı avucunun içindedir. Havuza girmeden ve yıkanamadan kaplıcalardan çıkıp eve gelir. Çamaşırları da yarı kirli ve ıslaktır.

Bazı Arkadaşlar

Aziz Nesin'in Bursa'da tanıştığı birkaç kişi vardır. Biri Hikmet Akadam'dır. Aslında heykeltıraş olmasına rağmen geçinemediği için kayınpederinin Bursa'daki fabrikasında kapıcılık yapmaya başlayan Hikmet Akadam'ın hâline o kadar üzülür ki onu kendi işini yapmasını sağlayacak kişilerle tanıştır. Böylece Hikmet Akadam da kapıcılık yapmaktan kurtulur. Ancak kendisi hemen polis tarafından Aziz Nesin'le neler konuştukları hakkında sorguya çekilir. Aziz Nesin, eğer gerçekten konuştuklarını anlattıysa polislerin onların deli olduğunu düşüneceğini belirtir.

Bir kişiyle daha tanışır. Adını vermediği bu kişi bir sene önce babasından kalan mirasın tamamını harcadığını eğer bir sene önce tanışmış olsalardı ona ne kadar yardımcı olabileceğini sayıklayan bir adamdır. Söylediklerini o kadar içten ifade eder ki Aziz Nesin gerçekten de ondan para almış gibi mahçup hisseder. Aradan birkaç yıl geçtikten sonra İstanbul'da karşılaşırlar. Bu sefer de başka bir mirası yiyip bitirdiğini, eğer bir önceki sene karşılaşılsalardı ona nasıl yardımcı olacağını söyler.

Bursa'da tanıştığı bir de bir oğlan çocuğu vardır. Komşulardan birinin çocuğudur. Aziz Nesin her sabah pencereden ona bakar, cebinde para varsa dışarı çıkar, çocuk onu görünce ona doğru koşar o da onu bakkala götürür ve bir şey alır. Bir sabah yine çocuk onu görünce oan doğru koşarak gelir. Ancak babası sert bir şekilde onu yanına çağırır. Sonra da onu döver. O günden sonra o çocukla bir daha hiç konuşamazlar. Evden çıktığında çocuk ona bakıp çaresizce boynunu bükür. Aziz Nesin kendi oğlunu sevememiş gibi üzülür.

Bir gün Halkevi kitaplığında kitap okumaya çalışırken yanındaki çocuklar sesli bir şekilde sohbet eder. Aziz Nesin en çok ses çıkaran çocuğa sessiz olmalarını söyleyince daha çok ses çıkarmaya başlarlar. Aziz Nesin dayanamayıp dışarı çıkar. Biraz sonra arkasından birinin koştuğunu duyar. Gelen, azarladığı o çocuktur. "Siz Aziz Nesin misiniz?" diye sorar. Evet cevabını alınca da özür diler. O gün

çocuk onunla beraber eve kadar gelir. Sonrasında birkaç defa daha görüşürler. Aziz Nesin onun solcu olduğunu ve liseyi bırakmak zorunda kaldığını sonunda da cezaevine düştüğünü öğrenir.

Sürgünün Sebebi Neydi?

1946 yılında Sabahattin Ali ile birlikte *Markopaşa* adlı dergiyi çıkarırken Sabahattin Ali'nin isteğiyle yazılara isim konmaz. O yıllarda en çok okunan gazete *Cumhuriyet* otuz bin satar. Zamanın en muhalif gazetesi, Ahmet Emin Yalman'ın *Vatan*'ı 1945'te seçim günü elli beş bin satar. *Markopaşa* ise birkaç sayı sonra altmış bin satmaya başlar. İktidarda Cumhuriyet Halk Partisi, İstanbul'da da sıkıyönetim vardır. Hükümet muhalefet yapan ve bu kadar alıcısı olan *Markopaşa*'yı mutlaka susturmak ister.

Bir akşam Aziz Nesin çalışırken dergiye genç bir adam gelir. Yalnız görüşmek istediklerini söyleyince odada baş başa kalırlar. Genç adam yedek subay olarak sıkıyönetim komutanlığında çalıştığını ve yazıları onun yazdığının bilindiğini, kısa süre sonra da tutuklanacağını söyler. Aziz Nesin verdiği bilgiler için teşekkür eder ancak bu konuşmayı o kadar önemsemez ki gencin kim olduğunu bile araştırmaz.

İkinci Dünya Savaşı sonunda Amerikan başkanı adına Truman Doktrini yeni çıkmıştır. Aziz Nesin bu doktrin ile geri kalmış ülkelere yardım adı altında sömürü ağları gerildiğini halka duyurmanın mizahi bir yolu olmayacağını, o nedenle ciddi bir sesleniş gerektiğini düşünerek *Nereye Gidiyoruz?* başlıklı bir broşür hazırlar. Yazı el dizgisiyle dizilir. Broşürün bir yüzü basıldıktan sonra diğer yüzü basılırken siyasi polisler basımevini basar.

Aziz Nesin Emniyet Müdürü Ahmet Demir'in odasına alınır. İçeride iyi giyimli bir adam ona bu broşürü neden yazdığını sorar. O da *Cumhuriyet* gazetesinde "Amerika'nın hudutları Türkiye'den geçer" diye bir başlık gördüğünü, bu başlığın ulusal onuruna dokunduğunu, o nedenle yazdığını açıklar. İyi giyimli adam bunu tartışmayı önerince Aziz Nesin eşit şartlar altında olmadıkları için tartışamayacaklarını, kendisinin sanık olarak orada bulunduğunu belirtir. Bunun üzerine, adam "Rus köpeği mi olalım?" diye bağırır. Aziz Nesin de "Önce köpek olmayalım" diye karşılık verince adam bu sefer "Götürün bunu" diye bağırır.

O arada Sabahattin Ali tutuklanıp Paşakapısı Cezaevine yerleştirilmiştir. Bir gün Aziz Nesin sıkıyönetim mahkemesine götürülür. Askeri yargıç, yarbay olan savcı onu sorguya çekerken birden Sabahattin Ali'ye küfretmeye başlar. Aziz Nesin bu küfürlerin sebebi biraz sonra öğrenir. Yargıç Sabahattin Ali'nin ona (bayram veya yılbaşı için) tebrik kartı gönderdiğini söyler. Aziz Nesin buna bir anlam veremez. Yargıç "Bana tebrik kartı göndermek ne demek?" diye sorunca "Bilmem, ne demek?" diye sorar. Yargıç da "Ruslar Türkiye'yi işgal edince asılacakların listesinde senin de adın var demek."

Birkaç gün sonra Aziz Nesin'i Harbiye'deki cezaevine yerleştirirler. Onu suçlu gösterecek bir kanun maddesi bulmak için uğraşılır ve sonunda 161. maddeyi kullanırlar. Bu madde "Yayın yoluyla millî menfaatlara aykırı eylemde bulunmak" ile ilgilidir. Aziz Nesin, bir düşüncenin veya eylemin ulusal çıkarlara aykırı veya uygun olup olmadığını anlamak için zaman gerektiğini ancak anlamlı bir zaman geçtikten sonra bunun herkesçe görülebileceğini savunur.

Savcılık yirmi yıl hapsini ister. Ancak kanuna göre suçun gerçekleşmesi için yazıyı en az iki kişinin okuması gereklidir. Broşürü basan Stad Basımevinin müdürü Sacit Öget'i sorgularlar. Sacit Öget iş yerinde basılan her şeyi okuyacak olsa ayda bir kitabın bile basılamayacağını söyler. Aynı yerde bir spor dergisi bastıran bir başka müşteriyi sorguya alırlar. O da broşürü okumadığını ama basılacağından haberi olduğunu hatta Sacit Öget'i Aziz Nesin gibi bir adamın yazdığı bir broşürü basmanın tehlikeli olabileceği konusunda uyardığını belirtir.

Broşürü dizen dizgiciyle broşürü basan makine ustasını sorgularlar. Dizgici harfleri teker teker dizdiğini o yüzden bir kelimeyi dizerken önceki kelimeyi unuttuğunu açıklar. Broşürü basan makine ustası da bastığı her kitabı okumuş olsaydı profesör olacağını söyler. Bunun üzerine Sabahattin Ali elleri kelepçeli olarak getirilir. O ve idare müdürü olan Hâluk Yetiş broşürü okuduğunu belirtir. Aziz Nesin mahkeme kapısında beklerken Sabahattin Ali'ye neden öyle bir adama tebrik kartı gönderdiğini sorar. Sabahattin Ali kimseye tebrik kartı göndermediğini söyler.

Mahkeme sonunda on ay hapis ve Bursa'ya sürgün cezası alır. Aziz Nesin temyize gider. Yargıtay kararı onar. Türk Ceza Kanunu'nun 161. maddesi 27 Mart 1962'de antidemokratik görülerek kaldırılır. Fakat Aziz Nesin sicilinde sabıka kalmaya devam eder.

Mektuplar

Aziz Nesin sürgün günlerinde sık sık İstanbul'daki iş arkadaşı Hâluk Yetiş ile mektuplaşır. Bu mektupların çoğunda Hâluk Yetiş'ten İstanbul'daki ailesine düzenli olarak para vermesini, ailesinin son durumu hakkında kendisini bilgilendirmesini, kendisine çamaşır göndermesini ister. Anılarında anlattığı dışlanmışlığın ne kadar yoğun olduğu üst üste yazdığı bu mektuplardaki kaygılı dilde net bir şekilde görülmektedir.

TEMALAR

POLİTİKA

Çatışma Aziz Nesin Amerika'nın Truman Doktrini bağlamında Türkiye'ye yapacağı askeri ve ekonomik yardımı eleştiren bir yazı kaleme aldığı yazısı yayımlanıp okuyucuyla buluşmadan tutuklanır. Tutuklandığında kendisine bu konuda tartışmak istediğini söyleyen iyi giyimli devlet görevlisine eşit şartlar altında olmadıkları için tartışamayacaklarını belirtir. Sonunda hem hapis hem de sürgün cezası alır.

PSİKOLOJİ

Dışlanma Aziz Nesin aslında ordudan atılmış bir asker olduğu için gazeteciliğe başlamıştır. Sürgün edildiği Bursa'ya geldiğinde askeri okuldan tanıdığı birçok kişiyle karşılaşır. Bunlardan ilki götürüldüğü bir karakolda komiser olan Behçet'tir. Behçet onu tanımazlıktan gelir. Açlıktan zar zor yürüdüğü karlı bir gün yine okuldan bir arkadaşı olan Şazi'yi görür. Ancak Şazi ondan kaçır. Daha sonra karşılaştığı bir arkadaşı sürgün olduğunu öğrendikten sonra onu kendisinin davet ettiği kahvehanede yalnız bırakıp gider. İş vereceğini umarak görüşmeye gittiği yerel gazete çıkaran Demokrat Partili bir şair dışarıda karşılaştıklarında selam bile vermemesini isteyerek onu iş yerinden kovarcasına uğurlar. Benzer şekilde, تنها sokaklarda selamlaştığı kişiler kalabalıklar arasında onu görmezden gelir.

Ötekilik İş bulması imkânsız olduğu için eski Türkçe ders vermeye kalktığı çocuklarına Kuran okumayı öğretmesini isteyen ailelerin isteğiyle hafız olduğu için Kuran dersleri vermeye başlar. Ancak bir gün öğrencilerinin hiçbiri gelmez. Bir çocuğun babası onun kim olduğunu öğrenmiştir. Bunu kahvede otururken Aziz Nesin gibi adamların her türlü kılığa girdiğinden şikayet eden bir adamdan öğrenir. Nitekim Bursa'daki yerel gazeteler onun hakkında öyle şeyler yazar ki o bile zaman zaman kendisinden şüpheye düşer.

Utanc Parası olmadığı için açlıktan ne yapacağını bilemez. Arkadaşının kendisine okuması için gönderdiği üç kitabı İstanbul'dan dergi ve kitap gönderdiği bir kitapçıya satma niyetiyle dükkâna gider ancak utandığı için kapıdan içeri girmekte çok zorlanır. Nihayet girdikten sonra da içinde bulunduğu hâli açıklayamaz, kitaplardan birini hediye edip çıkmak durumunda kalır. Acziyetini onu yazar kimliğiyle tanıyan birine açmaya çekinir. Yine açlıktan ve soğuktan dolayı çaresiz kaldığı bir gün elindeki tek şeyi, battaniesini satmaya niyetlenir. Ancak lapa lapa yağın karın altında aradığı bitpazarını bir türlü bulamaz ve battaniesini sardığı gazete kâğıtları ıslanıp parçalandıkça karnını doyurmak için battaniesini satacak duruma geldiğini anlayan biri çıkmasından çok korkar. Otele geri döndüğünde karşılaştığı bir arkadaşı taşıdığı battanienin ne olduğunu sorunca yeni battaniye aldığı cevabını verir.

Izdırap İstanbul'da cezaevine kapatıldığı günden beri görmediği eşi ve çocuklarını çok merak eder. Sık sık gittiği bir kır kahvesinde solcu erkeklerin eşlerini başka erkeklerle gördüğünde hiç ses çıkarmadıkları ve bundan rahatsızlık duymadıklarıyla ilgili konuşmalar duyduğunda dayanamaz ve bir gece kaçarak İstanbul'a gelir. Böylece ailesini çoktan kaybettiğini görür.

ETİK

Dayanışma Aziz Nesin'i dışlayan birçok arkadaşına rağmen aynı okuldan mezun olduğu bir kişi ona yardımcı olur. Ona yaşlı bir kadının yalnız yaşadığı bir evin bir odasını kiralayıp sık sık ziyaretine gelir. Hatta onu hamama bile götürür. Bursa'da kaldığı süre boyunca İstanbul'daki ailesiyle iş arkadaşı Hâluk Yetiş ilgilenir. Bunun için sık sık onunla mektuplaşır. Cimriliğiyle tanınan Halil Lütfü Dördüncü daha sonra çalışarak ödemesi koşuluyla kendisine borçlu olan birinden ödemeyi onun adına almasını söyler.

KUSUR

Uysallık Fikirlerinden dolayı devlet kurumları tarafından hedef gösterilen ve söz dinlemeyen politik bir karaktere dönen Aziz Nesin ikili ilişkilerde son derece verici ve uysal biridir. Otelde kaldığı günlerde tanıştığı ressam ona gönderilen parayı kendi zevkleri için harcar. Ancak Aziz Nesin ressamın bu parayı geri ödemeyeceğini içten içe bilse de ummaktan geri durmaz. Ressam Ankara'ya giderken onu uğurlamaya sadece parasını istemek için gitmiş gibi görünmemek adına ona yolda okuması için kitap götürür. Aynı uysallığı Kerim Sadi'ye de gösterir. Hamama gittiği o karlı gecede ona kapıyı açmadığında ve votka içmek istemediği hâlde su içtiğini zannederek votka içmesine göz yumduğunda da onun bu davranışlarını sorgulamaz.